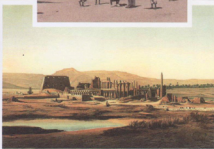

NA CESTÁCH

Antológia
ruských autorov

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

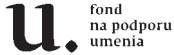
xxx

Cover Design © Lubica Končeková 2020

Translation © Miloš Ferko 2020

Slovak Edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava

e-mail: vsss.s.r.o@gmail.com; www.vsss.sk

Realizované s finančnou pomocou Fondu na podporu umenia

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Na cestách. Antológia ruských autorov
Z ruských originálov texty preložil Miloš Ferko
Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková
Obálka, grafická úprava a sadzba Lubica Končeková
Tlač P+M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-xxx-x

NA CESTÁCH

Antológia
ruských autorov

NA CESTÁCH

Antológia
ruských autorov

Nikolaj Michajlovič Karamzin

Nikolaj Michajlovič Karamzin

LISTY RUSKÉHO CESTOVATEĽA

—
Listy ruského cestovateľa *Nikolaj Michajlovič Karamzin* (1766–1826) napísal po návrate z cesty po Európe (1789–1790) na základe vlastných denníkových poznámok, spomienok a dodatočných asociácií. Dielo po prvýkrát vyšlo na pokračovanie v periodiku *Moskovský časopis*, ktoré samotný autor vydával. Už počas vydávania sa stalo literárnou udalosťou, ba priam „literárnou bombou“, katapultovalo 25-ročného autora na výšiny ruského Parnasu. Autorovi sa totiž podarilo ruskej literatúre zľahka a nenásilne prisvojiť žáner sentimentálneho cestopisu, inšpirovaného najmä dielom anglicko-írskeho prozaika *Laurencea Sterna* *Sentimentálna cesta po Francúzsku a Taliansku* (*A Sentimental Journey Through France and Italy*, 1768), na ktoré sa priamo v texte niekoľkokrát odvoláva. Kombinácia cestopisu s epistolárnou literatúrou u oboch autorov čitateľovi ponúka vtip, šarm, úspornú úsečnosť vyjadrovania, bravosť, u Karamzina navyše vnímavosť a energiu 23-ročného mladíka – a žiadnu sociálnu kritiku ako *Cesta z Petrohradu do Moskvy* (1790) u *Alexandra Nikolajeviča Radiščeva*. V ruskej literatúre sa mnohí autori Karamzinovo dielo pokúšali napodobniť (o. i. *Vladimir Vasilievič Izmajlov* textom *Cesta do južného Ruska /1800–1802/* alebo *Pavel Ivanovič Sumarokov* knihou *Krížom-krážom Krymom a Besarábiou s historickým a topografickým opisom všetkých tých lokalít /1800/*); ruskí literárni historici dodnes pokladajú dielo za veľmi dôležité v kontexte celkového vývoja ruskej prózy. Karamzinove neskoršie krátke epické prózy (najmä poviedky *Úbohá Líza* a *Sta-*

rostka Marfa alebo Pád Novgorodu), ktorými si tiež získal obrovskú dobovú popularitu, po prehodnotení časového odstupe kvalitu Listov ruského cestovateľa nedosahujú; o kvantite ani nehovoriac. V kontexte ruskej kultúry je však Karamzin známy predovšetkým ako autor 12-zväzkových Dejín ruského štátu, v ktorých okrem erudície opäť naplno rozoznel svoj epický talent.

Pri štúdiu podkladov v jednom z rukopisov nadšiel na text zvaný Putovanie za tri moria. Šlo o dielo tverského kupca Afanasija Nikitina, ktorý na prelome 60. a 70. rokov 15. storočia putoval Perziou do Indie, kde sa ocitol ako prvý novoveký Európan vyše tridsať rokov pred Vascom da Gama. Kupcove pútavé zápisky sa v mierne prerozprávanej podobe stali súčasťou ruských letopisov; Karamzin úryvky z diela publikoval v poznámkach k 6. zväzku svojich Dejín ruského štátu v roku 1818, kompletne Nikitinova kniha vyšla po prvýkrát roku 1821.

Avšak vráťme sa ku Karamzinovmu cestopisu. Literárnosť textu je umocnená jeho „mystifikačnou zložkou“, podmienenou nielen estetickými dôvodmi. Autor svoj pobyt vo viacerých lokalitách datuje v rozpore s realitou, fiktívne sú aj všetky listy, s ktorými v texte „komunikuje“; v skutočnosti totiž svojim známym zakázal, aby mu počas cesty písali, chcel sa sústrediť na tvorbu cestopisu ako polofikcie. Nezáväzná zápisky „maskujú“ vážnu literárnu prácu. Jurij Lotman v úvode k poznámkovému aparátu vydania cestopisu z roku 2007 uvádza, že pod vrstvou bezprostredného záznamu farbistých zážitkov môžeme vnímať intelektuálnu cestu mladíka, predovšetkým Rusa, ktorý prišiel okúsiť, či je už on ako predstaviteľ ruskej kultúry dostatočne zrelý na rovnocenný kontakt s európskou civilizáciou. Odpoveď na túto otázku nech skúsi nájsť čitateľ v texte.

Ach áno, aby som nezabudol – mimoestetické dôvody mystifikácie: 1/ Karamzin bol členom slobodomurárskej lóže. 2/ počas jeho pobytu v Paríži akurát vypukla Francúzska revolúcia, preto radšej niečo zo svojich postojov a asi aj počinov zastrel. Prosto námet na román o naozajstnom 18. a 19. storočí, ktorý by mohol byť omnoho napínavejší a najmä autentickejší než Pražský cintorín Umberta Eca.

Ale späť z krajiny výmyslov. V antológii prinášame čitateľom úvodnú časť Karamzinových listov, putovanie dostavníkmi z Ruska južným Pobaltím do Berlína a Dráždán – vrátane návštevy jednej z najväčších dobových celebrít, Immanuela Kanta v Kráľovci.

--

Riga 31. mája 1789

Včera, najmilší moji priatelia, som prišiel do Rigy a ubytoval sa v „Hôtel de Pétersbourg“.¹ Cesta ma unavila. Nie dosť, že intímny smútok, ktorého dôvod poznáte: muselo ešte prudko pršať – a aj som si ešte nanešťastie zmyslel uberať sa z Petrohradu dostavníkom, pričom som nikde nenatrafil na dobré kibitky. Všetko ma zlostilo. Všade, zdalo sa mi, brali priveľa, pri každom prepriahaní som čakal pridlho. No nikde nebolo tak trpké ako v Narve. Dorazil som tam skrz-naskrz premočený, celý zablatený, po biede, po psote sa mi podarilo zohnať a kúpiť dva kusy vrecoviny, ktorými som sa trocha poprikryval pred dažďom – zaplatil som za ne prinajmenšom ako za dve kožušiny. Kibitku mi dali nedôstojnú, kone mizerné. Sotva sme prešli pol versty, zlomila sa os; kibitka spadla do blata, ja s ňou. Môj Ilja vyrzil s kočišom späť po os – váš úbohý priateľ osamel v prudkom daždi. A to ešte nestačilo. Prišiel akýsi policajt a začal šomrať, že moja kára stojí uprostred cesty. „Si ju strč do vačku!“ rieknem s fingovanou ľahostajnosťou a zakutrem sa do peleríny. Len Boh vie, ako v onom okamihu potemneli v mojej duši všetky príjemné myšlienky o cestovaní. Och, keby sa bolo dalo vtedy premiestniť sa k vám, priatelia moji! V duchu som preklínal onen vnútorný nepokoj ľudského srdca, ktorý nás ženie od veci k veci, od pravých rozkoší k falošným, len preto, bo prvé už nie nové, – ktorý naladí našu predstavivosť rojčivo a núti nás hľadať slasti v neznámej budúcnosti!

No všetko má svoje hranice; vlna, ktorá plesne o pobrežie, sa vráti späť, lebo ak sa dvihne vysoko, zasa dolu klesne – nuž a presne vo chvíli, keď moje srdce plné, prikvitol dobre oblečený, zo trinásťročný šuhaj a s prívetivým, srdečným úsmevom mi po nemecky povedal: „Dolámal sa vám koč? Lúto mi, veľmi lúto! Ráčte k nám – hen náš dom – tatko a mamka mi prikázali, aby som vás pozval k nám.“ „Ďakujem vám, pane môj! Ibaže sa nemôžem vzdialiť od svojej kibitky; navyše je môj úbor príliš cestovný a celý mokrý.“ „Ku kibitke postavíme sluhu – a kto hľadá na šat pútnikov? Ráčte, pane, ráčte!“ Vtom sa usmial tak presvedčivo, že som musel vytriasť zo svojho klobúka vodu – samozrejme preto, aby som sa pobral s mladíkom. Chytili sme sa za ruky² – a rozbehli sa ostošesť do veľkého kamenného domu, kde som v sieni na prízemí našiel sedieť okolo stola mnohopočetnú rodinu; hostiteľka nalievala čaj a kávu. Prijali ma tak láskavo, vynukovali natoľko srdečne, že som zabudol na všetky svoje útrapy.

¹ Listy ruského cestovateľa autor dokoncipoval po návrate z cesty, odkazy na korešpondenciu v texte sú fiktívne, nezodujú sa s údajmi o reálne autorom uskutočnenej ceste. (Pozn. prekl.)

² Autor mal v čase textu 23 rokov (pozn. prekl.).

Hostiteľ, postarší muž, ktorému sa na tvári zračila dobromyseľnosť, sa ma s nepredstieraným záujmom vypytoval na moju cestu. Mladík, jeho synovec, ktorý sa nedávno vrátil z Nemecka, ma poinformoval, ako sa pohodlnejšie dostať z Rigy do Königsbergu. Strávil som u nich zo hodinu. Medzitým priviezli os a všetko nachystali. „Nie, nie, počkajte ešte!“ povedali mi a gazdiná priniesla na táčni tri pecne. „Vravia, že náš chlieb je dobrý – nože, zoberú si.“ „Boh vás opatruj!“ povedal gazda a zovrel mi ruku, „Boh vás opatruj!“ So slzami v očiach som mu poďakoval a zaprial, nech aj naďalej svojou pohostinnosťou utešuje trúchliacich vandrovníkov, ktorí sa rozlúčili s milými priateľmi. – Pohostinstvo je posvätná cnosť, zaužívaná v dňoch mladosti ľudského pokolenia, lež dnes tak výnimočná! Ak teda dakedy na teba zabudnem, kiež zabudnú na mňa moji priatelia! Kiež budem naveky pútnikom pozemským – a nikde nenatrafím na druhého Kramera!³ Rozlúčil som sa s celou milou rodinou, nasadol do kubitky a odcválal, naradovaný, že som našiel dobrých ľudí!

Poštu z Narvy do Rigy volajú nemecká, lebo prednostovia na staniaciach sú Nemci. Budovy pôšt všade rovnaké – nizučké, drevené, rozdelené na dve polovice, jedna pre cestujúcich, v druhej býva prednosta, u ktorého môžeš nájsť všetko potrebné na ukojenie hladu a smädu. Stanice blízko, dvanásť a desať vierst, namiesto kočišov vyslúžilí vojaci, spomedzi ktorých si podajedni ešte pamätajú Münnicha⁴; rozprávajú historiky, zabúdajú poháňať kone – nuž a preto som sem prišiel z Petrohradu nie skôr než na piaty deň. Na jednej zo staníc za Derptom⁵ som musel prenocovať: pán Z.⁶, ktorý sa uberal z Talianska, vzal všetky kone. Zhováral som sa s ním asi pol hodiny a zistil, že je to očarujúci človek. Vystríhal ma pred piesčitými pruskými cestami, radil mi, nech sa radšej poberiem cez Poľsko a Viedeň; ja som však predsa nezatúžil zmeniť svoje plány. Zaželal som mu šťastnú cestu a vrhol sa na lôžko; ale nie a nie zaspáť dovtedy, kým neprišiel Čuchonec⁷ povedať mi, že môj koč je už zapriahnutý.

³ Istý môj známy počas pobytu v Narve prečítal tento list Kramerovi – onen spokojný – ja ešte väčšmi!

⁴ Burkhard Christoph von Münnich (1683 – 1767), ruský poľný maršal; preslávil sa o. i. v bojoch proti Osmanskej ríši na území dnešnej južnej Ukrajiny a Moldavska (dobytie pevnosti Očakov r. 1736 a pod.). (Pozn. prekl.)

⁵ Dnešné Tartu na juhovýchode Estónska (pozn. prekl.).

⁶ Vasilij Nikolajevič Zinoviev, diplomat, slobodomurár – ako aj samotný Karamzin.

⁷ Dobové označenie príslušníka ugrofínskych národov Pobaltia. Ottov slovník náučný ešte o takmer sto rokov neskôr označuje ako Veľkokniežatstvo čuchonské Veľkokniežatstvo fínske. Autor tu slovo používa ako synonymum – aby spestril text. Pozri ďalej. (Pozn. prekl.)

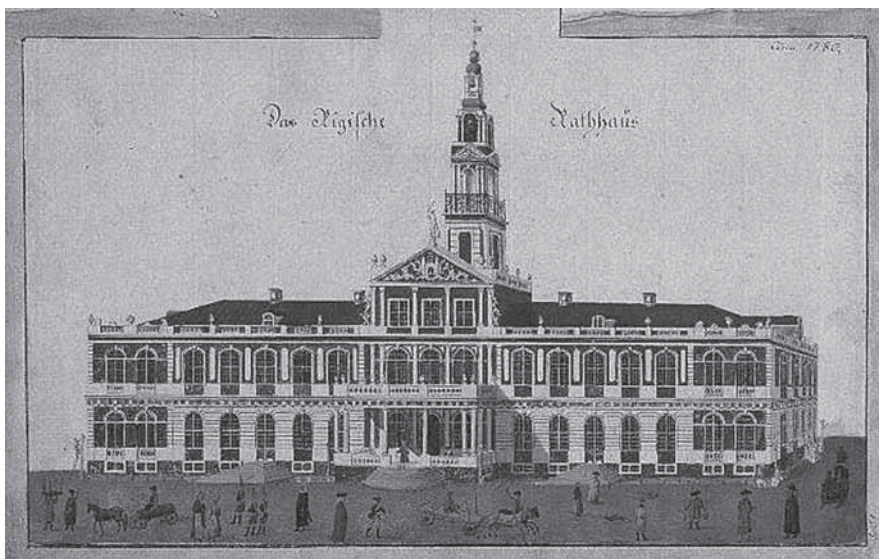
Mapa Rigy z prvej návštevy Petra I. v roku 1697

Nepovšimol som si žiadne rozdiely medzi Estóncami a Livóncami – okrem jazyka a kabátcov. Jedni nosia čierne, druhí sivé. Ich jazyky sú si blízke; vlastného neveľa, mnoho nemeckých a dokonca slovanských výrazov. Postrehol som, že všetky nemecké slová vyslovujú mäkšie; z toho sa dá vyvodiť, že ich sluch je jemný, avšak keď vidíte ich neobratnosť, nemotornosť a nedôvtipnosť, nutká vás pomyslieť si, že sú, jednoducho povedané, prihlúpli. Statkári, s ktorými sa mi pošťastilo zhovárať sa, sa sťažujú na ich lenivosť a volajú ich prispať, lebo z vlastnej iniciatívy nič nespravajú; nuž, je zrejmé, že voči nim veľmi predpojatí, pretože oni pracujú veľmi veľa a od sedliaka v Livónsku či Estónsku statkár získa štvornásobne viac než od nášho kazanského či simbirského⁸.

Títo úbohí ľudia, ktorí vo všetky všedné dni „lopotia pánovi v úľaku a rozochvení“, sa zato počas sviatkov, ktorých je ale v ich kalendári veľmi málo, bezuzdne zabávajú. Cestu lemujú krčmy a keď som sa tade uberal, plné hýriacich ľudí – slávilí Trojičné sviatky.

Sedliaci aj statkári luteránskeho vierovyznania. Ich kostoly sú podobné našim – s výnimkou toho, že hore nestojí kríž, ale kohút, ktorý má pripomínať pád apoštola Petra. Kázne sú v ich reči, no všetci pastori vedia po nemecky.

⁸ Karamzin bol rodák zo Simbirskej gubernie (pozn. prekl.).

Budova radnice v starej Rige

Čo sa týka scenérie, v týchto krajoch sa nieto na čo dívať. Lesy, piesok, močiare; žiadne mohutné vrchy ani šíre údolia. – Márne tiež budeš hľadať také dediny ako u nás. Na jednom mieste vidíš dve usadlosti, na inom tri-štyri a kostol. Chalupy väčšie než naše a obvykle rozdelené na dve polovice: v jednej bývajú ľudia, druhá je pre stajne. – Tí, čo nejdú na poštových záprahoch, sú nútení zdržiavať sa v krčmách. Ostatne, povozy som temer vôbec nevidel. Táto cesta v súčasnosti zíva prázdnotou.

O mestách nieto veľmi čo vravieť, i preto, že som v nich nezastavoval. V Jamburgu⁹, malom mestečku, známom svojimi súkennickými závodmi, je solídna kamenná zástavba. Aj nemecká časť Narvy, alebo teda vlastne Narva sama osebe, pozostáva prevažne z kamenných budov; druhá, oddelená riekou, sa volá Ivangorod. V prvej všetko na nemecký spôsob, v druhej na ruský. Tadeť voľakedy viedla naša hranica – ó Peter, Peter!¹⁰

Keď predo mnou Derpt, rieknem: skvostné mestečko! Všetko tam sviatkovalo a zabávalo sa. Muži a ženy chodili mestom v objatí; okolitými húštinami sa mihali páry na prechádzke. Čo mesto, to mrav, čo dedina, to obyčaj. – Tu žije brat chudáčiska L.¹¹, je hlavný pastor, všetkými obľúbe-

⁹ Dnes Kingisepp, 50-tisícové mesto 137 km západne od Petrohradu, 20 km východne od Narvy (pozn. prekl.).

¹⁰ Narážka na bitku pri Narve, v ktorej Petra Veľkého porazili Švédi (pozn. prekl.).

¹¹ Lenza, nemeckého spisovateľa, ktorý istý čas býval so mnou v jednom dome. Hlboká melanchó-

ný a príjem má skvelý. Pamätá na brata? Zhováral som sa o ňom s istým livónskym šľachticom, očarujúcim a zápalistým človekom. „Ech, pán môj!“ povedal mi, „to, čo jedného preslávi a šťastie mu prinesie, inému je na škodu. Veď kto pri čítaní poémy šestnásťročného L. a všetkého toho, čo vytvoril do dvadsiateho piateho roku, nevidel ranné zore veľkého ducha? Kto by si nepomyslel: ajhľa, mladý Klopstock, mladý Shakespeare! No mračná zastrelí to nádherné bronenie – slnce nikdy nezažiarilo. Emočná hĺbka, bez ktorej by Klopstock nebol Klopstockom a Shakespeare Shakespeareom, mu bola osudnou. Za iných podmienok by bol L. nesmrteľný!“

Sotvačo prídeš do Rigy, vidíš, že to centrum obchodu, – veľa predajní, veľa ľudí – rieka pokrytá loďami a plavidlami rôznych národov, burza plná. Všade počuješ nemčinu, kde-tu ruštinu – a všade chcú nie ruble, ale toliare. Mesto nevelmi pekné; ulice úzke – no veľa kamenných stavieb a sú medzi nimi solídne domy.

V hostinci, kde sa zdržiavam, veľmi úslužný majiteľ. Sám odniesol môj pas miestnym úradníkom i význačnejším hodnostárom a našiel mi povozníka, ktorý sa za tridsať červoncov¹² podujal zavieť ma do Königsbergu spolu s istým francúzskym kupcom, ktorý si u neho prenajal do svojej bríčky štyri kone – ja sa poveziem kibitkou. Ilju pošlem odtiaľ rovno do Moskvy.

Milí priatelia! Vždy, keď len myslieť vládzem, myslím na vás. Ešte som sa z Ruska neodobral, ale už som dávno v cudzích zemiach, bo s vami som sa už dávno rozlúčil.

Kurónska krčma 1. júna 1789

Nestihol som ani dopísať list pre vás, najmilší moji priatelia, a kone už zapriahnuté, hostinský mi prišiel povedať, že o polhodiny zavrú mestské brány. Bolo treba dokončiť list, zaplatiť, zbaliť kufor a čo-to prikázať Iljovi. Majiteľ využil moje náhlenie a obšťastnil ma riadne mastným účtom; čiže za dvadsaťštyri hodín vzal odo mňa zhruba deväť rubľov!¹³

Čudujem sa, že som pri tolkom náhlení v hostinci nič nezabudol. Napokon všetko nachystané, vyrazili sme z brány. Vtedy som sa rozlú-

---

lia, dôsledok to mnohých príkorí, spôsobila, že zošalel – avšak aj vo svojom šialenstve nás niekedy ohromoval svojimi poetickými ideami – a najčastejšie dojímal dobráčkou poddajnosťou. (Pozn. autora.)

Spomínaný autor sa volal Jakob Michael Reinhold Lenz (1751 – 1792). Poémou zrejme Karamzin myslí drámu *Zranený ženich*, ktorú autor napísal 15-násťročný. (Pozn. prekl.)

¹² Červonec – desať rubľov buď v zlate, alebo ako bankovka (pozn. prekl.).

¹³ Aha – tak preto sa autor radšej vyspí v koči, ušetrí za ďalší nocľah (pozn. prekl.).

Palác v Rundale, jedna z najznámejších atrakcií súčasného Lotyšska

čil s dobráčikom Iljom – pobral sa k vám, drahí moji! Začalo sa stmievať. Večer tichý, svieži. Zaspal som tuhým spánkom mladého cestovateľa a necítil, ako uplynula noc¹⁴. Vychádzajúce slnko ma prebudilo svojimi lúčmi; blížili sme sa k colnici, domčúriku s kladou. Parížsky obchodník sa pobral so mnou k majorovi, ktorý ma uvítal veľmi slušne a po prehliadke nariadil, aby nás vpustili. Podali sme sa do Kurónska – myšlienka, že som už mimo vlasti, prečudesne vplývala na moju dušu. Všetko, na čo mi padol zrak, som vnímal odlišne, hoci veci, samy osebe boli úplne bežné. Cítil som takú radosť, akú sa mi po odobratí od vás, drahí moji, doposiaľ nepodarilo pocítiť. Onedlho Mitava¹⁵. Scenéria onoho mesta nepekná, pre mňa však vábivá! „Ajhľa, prvé zahraničné mesto!“ hútal som a môj zrak hľadal niečo odlišné, nové. Na brehu rieky Aa¹⁶, cez ktorú sme sa prepravili plťou, palác kurónskeho vojvodu, budovisko hodná, zvonka však nevelmi veľkolepá. Sklá takmer všade vybité alebo vybraté a vidno, že dnu v miestnostiach prebieha rekonštrukcia.¹⁷ Vojvoda žije v letnej rezidencii neďaleko Mitavy¹⁸. Na brehu rieky les, s jeho drevom smie obchodovať len vojvoda a to mu poskytuje riadny príjem. Vojaci, ktorí tu stáli na stráž,

¹⁴ Nocou asi autor myslí tmu, ktorá v Rige na prelome mája/júna netrvá dlhšie než tri hodiny. Viac cesta do nasledujúcej lokality vzdialenej necelých 40 km (pozri ďalej) ani dostavnikom nemohla trvať. (Pozn. prekl.).

¹⁵ Dnešná Jelgava, lotyšské mesto, asi 40 km južne od Rigy (pozn. prekl.).

¹⁶ Dnes Lielupe (pozn. prekl.).

¹⁷ Dnes sídlo Lotyšskej poľnohospodárskej univerzity (pozn. prekl.).

¹⁸ Palác v Rundale, jedna z najznámejších turistických atrakcií súčasného Lotyšska (pozn. prekl.).

zrejme invalidi. Čo sa týka mesta, veľké, ale nepekčné. Temer všetky budovy maličké a pomerne zanedbané; ulice úzke a nekvalitne vydláždené; mnoho sadov a prázdnych plôch.

Zastavili sme sa v hostinci pokladanom za najlepší v meste. Ihneď nás obklopili Židia s kadejakými šepletami. Jeden ponúkal fajku, druhý starý luteránsky modlitebník a Gottschedovu *Gramatiku*¹⁹, tretí lupu, prosto každý chcel predať svoj tovar takým výtečným pánom za čo najvýhodnejšiu cenu. Francúzka, ktorá sa viezla s parížskym kupcom, dáma zo štyridsaťpäťročná, začala pred zrkadlom naprávať svoje sivé vlasy, ja s kupcom sme si objednali obed a pobrali sa brúsiť mestom – videli sme, ako mladý dôstojník cvičí veteránov, a začuli, ako si postaršia Nemka s orlím nosom v čepčeku nadávala so svojim opitým mužom, čižmárom.

Po návrate sme sa s chuťou naobedovali, po obede sme mali dosť času na čaj, kávu, debatu. Od svojho spolucestujúceho som sa dozvedel, že pôvodom je Talian, ale v útlej mladosti opustil vlasť a obchoduje v Paríži; hodne cestoval a do Ruska prišiel čiastočne kvôli svojim záležitostiam a čiastočne preto, aby naplno okúsil krutosť zimy; teraz sa zas vracia do Paríža, kde mieni navždy ostať. Za všetko dohromady sme v hostinci zaplatili rubel na osobu.

Vyrazili sme z Mitavy a uvidel som príjemnejšie lokality. Tento kraj oveľa úpravnejší než Livónsko, ktorým môžeš bez lútosti prejsť so zavretými očami. Postretli sme nemeckých furmanov z Libau²⁰ a Pruska. Bizarne záprahy!! Dlhokánske vozy zoradené za sebou, kone velikánske, ovešané hrkálkami, ktoré vyludzujú neznesiteľný hluk.

Prešli sme zo päť míľ, zastali sme v krčme na nocľah. Usadlosť dobre vybavená; izby pomerne čisté, v každej postel' nachystaná pre cestujúcich.

Večer príjemný. Pár krokov od krčmy tečie čistá rieka. Na brehu mäkučka zelená tráva, inde zas tienisté husté stromy. Zriekol som sa večere, pobral sa na breh a vybavil si v pamäti istý moskovský večer, za ktorého sme sa počas prechádzky s Pt. pri Andronikovom kláštore²¹ s nebývalým pôžitkom dívali na západ slnka. Či by som si bol vtedy pomyslel, že presne o rok sa budem nadchýňať pôvabmi večera povedľa kurónskeho šenku? Zišla mi na um ešte ďalšia myšlienka. Voľakedy som začal písať román – chcel som v nich precestovať presne tie kraje, do ktorých sa práve uberám. V predstavách som teda vyrazil z Ruska a prerušil putovanie kvôli nocľahu

¹⁹ Zrejme jedno z jazykovedných diel Johanna Christoha Gottscheda (1700 – 1766) (pozn. prekl.).

²⁰ Liepaja, najväčší prístav Lotyšska (pozn. prekl.).

²¹ Kláštor v Moskve pri rieke Jauze, dnes múzeum Andreja Rubľova (pozn. prekl.).

v krčme – a vskutku to sa aj stalo. Ale v románe som písal, že večer prenáramne sychravý, že dážď nenechal na mne suchú nitku a že som sa v šenku musel sušiť pri kozube; reálne večer pohodový, jasno. Onen prvý nocľah bol skazou románu – v obavách z pokračovania sychravého počasia, ktoré by narúšalo moju cestu, som ho vo svojom požehnanom príbytku na Čistých Rybníkoch spálil v peci. – Lahol som si na trávnu pod stromom, vytiahol z vrečka notes, kalamár a pero a napísal to, čo ste teraz čítali.²²

Medzitým prišli na breh aj dvaja Nemci, ktorí sa s nami, v inej kubitke, vezú do Königsbergu; lahli si vedľa mňa na trávnu, zapálili si fajky, z nudy sa pustili do hanobenia ruského národa. Prerušil som písanie a flegmaticky sa ich spýtal, či zašli v Rusku za Rigu. „Nie,“ odpovedali. „Potom však, páni moji,“ povedal som, „nemôžete hodnotiť Rusov, veď ste pobudli len v pohraničnom meste.“ Nepovažovali za vhodné pokaziť náladu škriepkou, ale dlho odmietali pripustiť, že som Rus, mysleli si totiž, že nevieme hovoriť cudzími jazykmi. Debata pokračovala. Jeden z nich mi povedal, že mal to šťastie pobudnúť v Holandsku a získal tam veľa užitočných poznatkov. „Kto chce spoznať svet,“ vravel, „tomu treba ísť do Rotterdamu. Tam si veruže skvele žijú – a stále špacirujú v člnkoch! Nikde neuvidíš to, čo uvidíš tam. Verte mi, pane môj, v Rotterdame som sa stal človekom!“ ,To je teda pekný vtáčik!’ pomyslel som si a zaželal im dobrý večer.

Palanga 3. / 14. júna 1789

Po zdolaní viac než dvesto vierst Kurónska sme napokon prišli na poľské hranice a zastavili sme sa na noc v honosnej krčme. Za deň prejdeme obvykle desať míľ alebo sedemdesiat vierst. V krčmách doposiaľ žiadne problémy s jedlom ani pitím; polievka, pečenka s prílohou, vajcia – a nie viac ako dvadsať kopejok za osobu. Všade k dispozícii káva a čaj, isteže, kvalita všetkého nie ktovieaká. Cesta pomerne prázdna. Okrem povozníkov, ktorých sme stretli trikrát, a staromódnych berlineroviek, ktorými sa rozvážajú kurónski aristokrati na vzájomné vizity, sme nenatrafili na žiadnych cestujúcich. Ostatne, zaujme samotné okolie. Všade vidíš úrodnú pôdu, nivy, háje, húštiny, tu a tam dedinôčky alebo neusporiadane rozosiate chyžky roľníkov.

S francúzskym Talianom sme na jednej vlne. S Francúzkou som sa nezblížil, lebo sa mi nepáčia jej tvár a maniere. I keď zas – hygiena vzorná. Len čo zastaneme, náš kočiš Gavrila, ktorého volá Gabriel, sa nevyhne

---

²² Autor poučený Laurenceom Sternom na tomto mieste zviditeľňuje odlišnosť plynutia času literárneho diela a reality (pozn. prekl.).

povinnému prineseniu jej toaletnej skrinky, ona sa prinajmenšom hodinu pomáduje, pudruje, natiera, takže vždy mešká na obed. Dlho sme sa radili, či sedávať s Nemcami pri jednom stole. Dostal som za úlohu vyzvedieť ich spoločenské postavenie. Vysvitlo, že sú obchodníci. Všetky pochybnosti zmizli, od tých čias s nami obedujú – a nakoľko Talian s Francúzku nerozumejú po nemecky a oni po francúzsky, nuž voľky-nevoľky tlmočím. Nemec, ktorý sa stal človekom v Rotterdame, ma ubezpečoval, že predtým francúzštinu dokonale ovládal, zabudol ju úplne prednedávnom, a aby o tom ešte väčšmi ubezpečil mňa i svojho spoločníka, zakaždým, keď Francúzku pozdraví, dodá. „Oplíše matam!“ (Obligé, Madame!)²³

Na poľskej hranici prehliadka nie prísna. Dal som úradujúcim colníkom zo štyridsať kopejok: následne do môjho kufra sotva pozreli, veria, že u mňa nič nové, nebezpečné.

More od krčmy nie je viac než dvesto siah. Asi hodinu som sedel na pobreží a díval sa na priestor nepokojných vln. Majestátna, clivá panoráma! Oči márne hľadali loď alebo čln! Rybár sa do vln neodvážil – nárazový vietor by prevrhol jeho plavidlo. Zajtra budeme obedovať v Memelburgu²⁴, odkiaľ vám, priatelia, odošlem tento list!

Memelburg 15. júna 1789

Predpokladal som, že pri príchode do Pruska nás na samotnej hranici zastavia – avšak neudialo sa to. Do Memelburgu sme prišli pred jedenástou, zastavili v hostinci a dali pár grošov službukonajúcemu dozoru, aby neprehrabával našu batožinu.

Mesto malé; vyskytnú sa aj kamenné stavby, ale nevelmi solídne. Zato pevnosť, ako sa patrí; naši ju však predsa v päťdesiatom siedmom vedeli dobyť.

Memelburgu nemožno uprieť, že je to výhodný obchodný uzol. Kurský záliv, pri ktorom leží, je veľmi hlboký²⁵. Prístav plný rozmanitých lodí, ktorých náklad tvorí zväčša konope a drevo pre Anglicko a Holandsko.

Z Memelburgu do Königsbergu sú tri rôzne cesty; pobrežím zálivu 18 míľ²⁶, cez Tilsit²⁷ 30: veľký rozdiel! Ale povozníci si takmer vždy vyvo-

²³ Úctivý služobník! (franc; pozn. autora).

²⁴ Dnešná Klajpeda (pozn. autora).

²⁵ Vraj 7 metrov – uvádza wikipédia (pozn. prekl.).

²⁶ T. j. povestnou Kurskou (aj Kurónskou) kosou (pozn. prekl.).

²⁷ Dnešný Sovietsk v Kaliningradskej oblasti; známy tiež pod názvom Tylža; r. 1807 počas napoleonských vojen tu Rusko, Prusko a Francúzsko uzavreli mier. (Pozn. prekl.)

Memelburg (dnešná Klaipėda), litografia zo 16. storočia

lia tú druhú, lebo im ľúto koní, ktoré veľmi vyčerpávajú hrozné piesočné duny pobrežnej cesty. Všetko zúradujúajú lístkami, platí sa za každého koňa a za každú míľu do Königsbergu. Náš Gabriel zaplatil tri toliare a povedal, že pôjde pobrežím. My sa dáme ozaj cez Tilsit, ale prostý Rus sa dovtipil, že za 30 míľ by od neho chceli viac než za 18! Tretia cesta po vode cez zátoku je za priaznivého počasia najkratšia – sedem hodín – a ste v Königsbergu. Naši Nemci, ktorí si najali furmana iba po Memelburg, sa uberajú vodou, oboch ich to bude stáť len dva červonce. Gabriel prehovárať aj nás s Talianom, s ktorým sa obyčajne dorozumieva buď posunkami alebo prostredníctvom mňa, aby sme šli s nimi, lebo by to bolo preňho veľmi výhodné, my sme však dali prednosť pokoju a istote pred vzruchom a menšou spohľivosťou, v prípade búrky dokonca i nebezpečím.

Na obed sme mali čerstvú, chutnú rybacinu, ktorej je v Memelburgu hojne; a pretože nám povedali, že pruské krčmy sú nesmierne úbohé, zásobili sme sa tu kvalitným chlebom a vínom.

Teraz, milí priatelia, nastal čas odniesť list na poštu; zapriahajú kone. Čo sa týka môjho srdca... osud sa tuším našťastie zľutoval, veselšie už.

Buď myslím na vás, moji drahí – nie však už s takým žiaľom, ako predtým, alebo nerozmýšľam o ničom, nechám oči blúdiť lúkami a poľami, prípadne si predstavujem budúcnosť – a takmer vždy v príjemných farbách. – Nuž zbohom! Buďte zdraví, neznepokojujte sa a predstavujte si Vášho putujúceho priateľa ako rytiera veselej postavy²⁸!

Šenk mílu za Tilsitom 17. júna 1789 o 23.00 hodine v noci

Všetko navôkol spí. Aj ja som sa už vystrel na lôžko, ale keď som zhruba hodinu márne vyčkával spánok, rozhodol som sa, že vstanem, zapálím sviečku a napíšem vám zopár riadkov, priatelia moji!

Som rád, že som odmietol plaviť sa z Memelburgu zálivom. Miesta, ktorými sme sa uberali, veľmi príjemné. Nášmu zraku sa predostierali buď rozľahlé polia s nádherným obilím, alebo zelené nivy, prípadne drobné húštinokry a kry, rozmiestnené stáby s umeleckou symetriou. Dedinôčky v diaľke núkali tiež malebné scenérie. „Qu’il est beau, ce pays-ci!“²⁹ konštatovali sme s Talianom.

Vcelku sa zdá, že pôda v Prusku lepšie obrobená než v Kurónsku, takže za dobrých rokov v tunajších končinách je obilie veľmi lacné, ale minulý rok úroda bola taká zlá, že vláda musela ľudu prispieť obilím zo štátnych skladov. Päť, šesť sezón sa obilium darí dobre, na siedmy rok zle, dedinčan nemá čo jesť – vždy sa totiž príliš spolieha na budúcu sezónu, ani mu na um nezíde, že by mohlo nastať sucho alebo prísť krupobitie, popredá všetko, aj najnevyhnutnejšie. – Tilsit je veľmi solídne zbudované mestečko, leží uprostred najúrodnejších dolín na rieke Memel³⁰. Skvele prosperuje z obchodu s obilím a drevom, ktoré posiela vodou do Königsbergu.

Pristavili nás pri mestskej bráne, kde stáli na stráží nie vojaci, ale občania, pretože oddiely, ktoré tvoria tunajšiu posádku, sa ešte nevrátili z obhliadky. Tučný hliadkujúci, ktorému sa nad pupkom opálal maličký kordík, vyhodil na plece dolámanú a povrazmi pozväzovanú pušku, s hrdým pohľadom spravil tri kroky vpred a desivým hlasom na mňa skríkol: „Wer sind Sie?“ („Kto ste?“) Nakolko som sa práve zapodieval prieskumom jeho neobvyklej tváre a postavy, nemohol som mu hneď odpovedať. Nafúkol sa, pozrel bokom a skríkol ešte desivejším hlasom: „Wer seydt ihr?“³¹ oho-

²⁸ Kontrapunkt k Cervantesovmu rytierovi smutnej postavy (pozn. prekl.).

²⁹ Aký nádherný kraj! (franc.; pozn. autora).

³⁰ Dnešný Nemen (pozn. prekl.).

³¹ Kto ste? (pozn. autora). – Ak ma znalosti nemčiny neklamú, v druhej vete strážca používa menej formálny spôsob oslovenia, čosi ako tykanie v množnom čísle (pozn. prekl.).